

Nieuwe vondsten van zeldzame planten in 1999 en 2000

Ruud van der Meijden, Wout J. Holverda & Wout J. van der Slikke (Nationaal Herbarium Nederland / Stichting FLORON, Postbus 9514, 2300 RA Leiden; e-mail: meijden@nhn.leidenuniv.nl; holverda@-; slikke@floron.nl)

New records of rare plants in 1999 and 2000

The best news is the discovery of a new inland locality of *Apium repens*, an endangered species included in both the Habitat Directive and the Berne Convention. The List has a striking number of new records of rare ferns: *Asplenium adiantum-nigrum*, *A. septentrionalis*, *Botrychium lunaria*, *Ceterach officinarum*, *Cyrtomium falcatum*, *Dryopteris affinis*, *Ophioglossum vulgatum*, *Polystichum aculeatum*, *P. lonchitis*, *P. setiferum*, and the first record of *Adiantum raddianum*. Three species are rediscovered: *Callitriche palustris*, *Filago arvensis* and *Salvia verbenaca*. Again, quite some new localities of rare species have been discovered: *Aceras anthropophorum*, *Anagallis tenella*, *Calepina irregularis*, *Carex divulsa*, *Cladium mariscus*, *Crassula tillaea*, *Euphorbia platyphyllos*, *Fumaria capreolata*, *Gagea villosa*, *Helichrysum arenarium*, *Kickxia spuria*, *Lycopodium annotinum*, *Rhinanthus alectorolophus*, *Scorzonera humilis*, *Silaum silaus*, *Torilis arvensis*. New is the escape of *Equisetum scirpoides*, a frequently sold plant of garden marshes. It will be an illusion that the extension of *Hydrocotyle ranunculoides* can be stopped, now that it has been found in flower and fruit already as early as May.

Hoewel de verwerking van de waarnemingen sneller en beter gaat dan voorheen hebben wij er van afgezien om ook al vondsten uit 2001 op te nemen omdat het nu eenmaal niet mogelijk is om ook alle vondsten van dit jaar hier te vermelden.

De belangrijkste vondst betreft de nieuwe binnenlandse vindplaats van *Apium repens* (Kruiwend moerasscherm), een Europees bedreigde soort die is aangewezen als strikt te beschermen in zowel de Habitat Richtlijn van de EU als de Bern Conventie van de Raad van Europa.

In deze lijst staan opvallend veel vondsten van zeldzame varens (één ervan, *Adiantum raddianum*, is geheel nieuw). *Asplenium adiantum-nigrum* (Zwartsteel) zou, als het zo doorgaat, van de Rode Lijst kunnen worden afgevoerd. Misschien is het ook veelbetekenend dat een in Nederland als muurplanten bekend staande varen thans ook een vindplaats op de grond heeft gemaakt: *Asplenium trichomanes* (Steenbreekvaren; zie p. 132 van dit nummer).

Opnieuw zijn drie soorten teruggevonden die als verdwenen werden beschouwd. Allereerst *Callitriche palustris* (Klein sterrenkroos) en *Salvia verbenaca* (Kleinbloemige salie); in beide gevallen zijn deze zeldzame soorten waarschijnlijk een tijdlang over 't hoofd gezien. Ook de nieuwe vondst van *Filago arvensis* (Akker-viltkruid) is zeer verheugend omdat deze als uit Nederland verdwenen te boek stond.

Een aantal soorten vertoonde een naar Nederlandse begrippen flinke areaaluitbreiding: *Aceras anthropophorum* (Poppenorchis), *Carex divulsa* (Groene bermzegge), *Cladium mariscus* (Galigaan), *Euphorbia platyphyllos* (Brede wolfsmelk), *Fumaria capreolata* (Rankende duivenkervel), *Helichrysum arenarium* (Strobloem) en *Inula conyzae* (Donderkruid). Ook van een aantal andere zeldzame

soorten zijn nieuwe vindplaatsen ontdekt: *Anagallis tenella* (Teer guichelheil), *Calepina irregularis* (Kalkkraket), *Gagea villosa* (Akkergeelster), *Kickxia spuria* (Eironde leeuwenbek), *Lycopodium annotinum* (Stekende wolfsklauw), *Rhinanthus alectorolophus* (Harige ratelaar), *Scorzonera humilis* (Kleine schorseneer), *Silaum silaus* (Weidekervel), *Torilis arvensis* (Akkerdoornzaad), en ook weer enkele nieuwe van de kust: *Anagallis minima* (Dwergbloem), *Luzula pilosa* (Ruige veldbies) en *Mibora minima* (Dwerggras). Nogal wat inheemse soorten breiden zich de laatste tijd uit. Bij *Filago vulgaris* (Duits viltkruid) neemt het aantal recente vindplaatsen zelfs spectaculair toe. Andere vooruitgaande inheemse soorten in deze lijst zijn: *Bromopsis erecta* (Bergdravik), *Catapodium rigidum* (Stijf hardgras), *Crassula tillaea* (Mosbloempje) en *Hypochaeris glabra* (Kaal biggenkruid). Over de status van de nieuwe vindplaatsen van *Orobancha hederæ* (Klimopbremsraap) kan verschillend worden gedacht. Bijna vanzelfsprekend is het dat een aantal nieuwkomers in de flora zich verder uitbreidt. Hiertoe behoort *Setaria faberi* (Chinees naalbaar), die overigens lang over 't hoofd is gezien, en *Oxalis dillenii*, een nieuwe klaverzuringsoort. Andere zich verder uitbreidende nieuwkomers, waaronder een aantal "wachtkamersorten"¹ zijn: *Anaphalis margaritacea* (Prachtrozenkrans), *Anisantha rigida* (Stijve dravik), *Conyza sumatrensis* (Grote fijnstraal), *Crassula helmsii* (Watercrassula), *Geranium lucidum* (Glanzige ooievaarsbek), *G. purpureum* (Klein robertskruid) en *G. rotundifolium* (Ronde ooievaarsbek), *Impatiens capensis* (Oranje springzaad) en *Ornithopus compressus* (Geel vogelpootje). Nu *Hydrocotyle ranunculoides* (Grote waternavel) zelfs al in mei bloemen en vruchten draagt is het wel uitgesloten dat zijn opmars kan worden gestopt. Misschien gaat dat ook gelden voor *Equisetum scirpoides*, een vaak verkochte tuinmoerasplant, waarvan nu de eerste ontsnapping is vastgesteld.

Alle bijzondere vondsten uit de Lijst worden jaarlijks vergeleken met wat al bekend is uit FLORBASE vanaf 1975. Is die vondst dan al uit dat uurhok bekend, dan komt hij in principe niet meer in de Lijst. Je zou daarom kunnen verwachten dat het aantal nieuwe vindplaatsen van bijzondere planten in 25 jaar flink zou afnemen, maar dat is niet het geval. Dat komt niet alleen omdat we met z'n allen zo goed blijven zoeken, maar uiteraard vooral omdat de flora dynamischer is dan wel eens wordt gedacht.

Soms krijgen we na publicatie van de Lijst een verbaasde reactie van een florist in de trant van: "waarom staat mijn vondst er niet in?" Meestal komt dat omdat de vondst alleen op een streeplijst vermeld is, waardoor informatie over de standplaats ontbreekt. Als hij echter wordt opgestuurd op een meldingskaartje, op een Rode-Lijstformulier, of op een LMF-formulier is de kans veel groter dat hij in de Lijst verschijnt. Ook als de plant verzameld wordt en opgestuurd is die kans groot. Over het hoe en wat van het verzamelen is het goed om het stuk te (her)lezen dat Eddy Weeda [in *Natura* (1984) 238–247] schreef: "Over lastige composieten, schermbloemen en de zin van het verzamelen." Overigens, wij pretenderen helemaal niet een complete lijst te maken (als dat al mogelijk zou zijn), en dat hoeft ook niet omdat alle vondsten tenslotte in FLORBASE belanden, dus toegevoegd worden aan ons gemeenschappelijke arsenaal van kennis.

- Aceras anthropophorum* (Poppenorchis): Breskens, Veerhaven, op droog schraal talud (Z-expositie) en in droge schrale kruidenrijke berm, 48.42 (opg. A.J. de Zwart). – Eerste vondst buiten Zuid-Limburg. Zie Foto 1.
- Adiantum raddianum* C.Presl: Delft, Voorstraat, één plant op rijkelijk van varensorten voorziene vochtige muur (lekkende dakgoot), 37.15 (opg. R. van der Ham). – De eerste vondst van een oorspronkelijk Zuid-Amerikaanse soort, die in Europa als sierplant gekweekt wordt en vooral in streken met een zacht klimaat plaatselijk is ingeburgerd (Azoren, Portugal).²
- Alchemilla micans* (Slanke vrouwenmantel): Schiedam, oud emplacement noord van station Schiedam-Centrum, 37.36 (B. van As).³ – In het westen van het land was maar een vindplaats bekend.
- Alchemilla monticola* (Bergvrouwenmantel): Flevopolder, Bremerbergdijk, naast fietspad op dijk, 26.28 (E. de Boer)³ / Almse Bos, in brede berm, grazige plek op lemige bodem, 33.38 (A.J. Hertog).³
- Anacamptis pyramidalis* (Hondskruid): oost van Zevenaar, één plant in grazige wegberm, 40.36 (opg. H.G. Kreeftenberg) / bij 's-Gravenpolder, één exemplaar in wegberm, 48.37 (opg. KNNV Bevelanden). – Merkwaardig is dat van Hondskruid de laatste decennia maar een enkele plant wordt gevonden op nieuwe vindplaatsen. Het lijkt dan aannemelijk dat hij zich daar niet blijvend kan vestigen. Nadere observaties zijn gewenst.
- Anagallis minima* (Dwergbloem): Slikken van De Heen, meer dan 5000 planten, 43.43 (opg. C. Groen).
- Anagallis tenella* (Teer guichelheil): zuid van Grave, Lange Ven, enkele meters van de oever, 45.28 (opg. A.I. Reijerse).
- Anaphalis margaritacea* (Prachtrozenkrans): Wevershoof, natuurontwikkelingsgebied Onderdijken, op schaars begroeide zandplaat, 14.58 (R. Beringen).
- Anisantha rigida* (Stijve dravik): Rotterdam, Binnenhaven, 37.37 (R. Andeweg).
- Apium repens* (Kruipend moerasscherm): west van Nieuw-Heeten, Waterschap Groot Salland, onderrand talud van waterschapsleiding, 27.48 (M.A.P. Horsthuis). – Een belangrijke vondst van deze Europees bedreigde soort.
- Asplenium adiantum-nigrum* (Zwartsteel): Helmond, in voeg van oude fundatie voor trambrug over Eindhovens kanaal, 51.47 (opg. J. Gommans) / Sas van Gent, sluiscolk, ca. dertig planten op kademuur, 54.35 (F. Lippe; P. Maas).
- Asplenium septentrionale* (Noordse streepvaren): Rotterdam, één plant in grove, zandige specie op kademuur in centrum van de stad, 37.37 (F. Brekelmans).⁴
- Atriplex glabriuscula* (Kustmelde): oever Nieuwe Waterweg, steenglooiing in spatzone, 37.34 (S. Snijders). Zie Foto 2.
- Botrychium lunaria* (Gelobde maanvaren): Duurswouder Heide, langs fietspad bij Duursma's Dobbe, in heischrale berm van fietspad (schelpen), 11.37 (opg. H. Waltje).
- Brachypodium sylvaticum* (Boskortsteel): gem. Lingewaal, Heukelum, talrijk onder bomen van oprijlaan naar kasteel, 38.47 (D. Kerkhof).
- Briza media* (Bevertjes): Sappemeer, park van Nieuw Woelwijck, in vochtig, schraal weiland. – Wordt deels door enkele paarden begraasd, 12.16 (opg. B. Oving).
- Bromopsis erecta* (Bergdravik): Terlet, zandige berm, 33.53 (A.J. Hertog).

1.

2.

Foto 1. *Aceras anthropophorum*.

Foto 2. *Atriplex glabriuscula*.

Foto 3. *Bromus secalinus*.

Foto 4. *Calepina irregularis*.

3.

4.

- Bromus secalinus* (Dreps): west van Dussen, Pleune Steeg, naast landbouwschuur, 44.25 (P. van Ruth). Zie Foto 3.
- Calepina irregularis* (Kalkkraket): Nijmegen, Energieplein begin Industrieweg, in middenberm, 40.52 (G.M. Dirkse).⁵ Zie Foto 4.
- Callitriche brutia* (Gesteeld sterrenkroos): oeverlanden Tjeukemeer, SBB-terrein De Manswal, op bijna drooggevalen bodem met flinke rietbedekking, weinig andere soorten, 16.12 (opg. C. Groen).
- Callitriche palustris* (Klein sterrenkroos): Workumerwaard, langs greppel, 10.44 (B. Odé) / Brummense Waarden bij Leuvenheim, op drooggevalen oever van strang in intensief gebruikt uiterwaardengrasland, 33.56 (A.J. Hertog) / zuid van Gendt, langs uiterwaardenplas langs de Waal, vochtig deel van rivier / plasstrandje op rivierzand samen met *Limosella*, 40.43 (A.Ph. de Vries).⁶
- Cardamine impatiens* (Springzaadveldkers): Utrecht, Koekoeksvaart tussen Nieuwe koekoeksstraat en Havikstraat, op beschaduwde vochtige, voedselrijke, zwarte grond, 31.48 (opg. W. Vuik).
- Carex divulsa* (Groene bermzegge): gem. Holten, in berm direct langs fietspad in naaldhoutbos, 28.42 (K. Reinink).
- Carex oederi* subsp. *oederi* (Dwergzegge): bij Urk, Staartreservaat, 20.17 (opg. P. Bremer).
- Carex pallescens* (Bleke zegge): bij Zundert, landgoed Wallestein, meer dan vijftig planten, 50.31 (opg. C. van Oers).
- Catapodium rigidum* (Stijf hardgras): Zoetermeer, wijk De Leyens, tussen klinkers aan rand ligusterhaagjes, 30.57 (J.G. Vos).
- Ceterach officinarum* (Schubvaren): Den Haag, Hoefbladlaan, op tuinmuurtje, 30.54 (opg. F.A. Bosma) / Oostburg, op naar het zuiden geëxponeerde stenen trap van leegstaand gebouw, 54.11 (opg. A.J. de Zwart) / Leende, één plant op muur in centrum, 57.16 (opg. E.J. Weeda & H. van Melick).
- Chaerophyllum bulbosum* (Knolribzaad): Vianen, Middelwaard, tussen de Lek en recreatieplas, in ruig stroomdalgrasland op oeverwal, lichte zavel, 38.17 (opg. D. Kerkhof).
- Cicendia filiformis* (Draadgentiaan): SBB-reservaat Konijnendijk, in 1997 vergraven houtsingel naast blauwgrasland, 34.52 (B.H. te Linde).
- Cladium mariscus* (Galigaan): Dintelse Gorzen, een recente vestiging van enkele planten, 43.44 (opg. C. van Oers).
- Conyza sumatrensis* (Retz.) E. Walker (Grote fijnstraal): Amsterdam, Mauritskade, tussen trottoirtegels, 25.53 (R. van der Meijden) / Cuijk, Beerseweg, braakliggende akker waar haver gekweekt werd, 46.22 (A.I. Reijerse) / bij Arcen, Barbaraweerd, ca. zestig planten op tweetal akkers, 52.37 (L. Reutelingsperger).⁷
- Cotula coronopifolia* (Goudknopje): Tiengemeten, griendweipolder, drooggevalen drinkpoel voor koeien, 43.25 (opg. H.P. Steenbeek-Duitemeijer).
- Crassula helmsii* (Watercrassula): Den Haag, in vijver bij ingang Madurodam, 30.45 (C. Groen) / Breda, op talud paddenpoel bij kinderboerderij, 50.13 (F. van Genuchten).
- Crassula tillaea* (Mosbloempje): Texel, camping Loodsmanduin, veld 9, op zand bij gebouw, ook tussen plaveisel van de weg en aan fietspad bij de Slufter, 9.43 (H. van Halm) / Holten, Holterbergweg, parkeerplaats, 28.52 (opg. K. Reinink).

- Cyperus congestus*: Limburg, IJsselsteyn, dertig volgroeide planten in perceel Ielies, 52.22 (T. Rotteveel). – Vroeger als adventief in Tilburg (wol- en huidenfabriek) en bij Itteren in grindgroeve aan de Maas.
- Cyperus eragrostis*: bij Nijverdal, één plant met ca. twintig bloeistengels op oever van ondiepe sloot vlakbij De Regge, 28.32 (K. Reinink).
- Cyrtomium falcatum* (IJzervaren), 2000: Delft, Mijnbouwstraat, een jonge plant met ca. 10 nog ongedeelde bladen, 37.16 (opg. R. van der Ham). – De laatste vondst van deze siervaren in Delft (kade aan de Oostpoort) dateert van 1946.²
- Cystopteris fragilis* (Blaasvaren): bij Zeist op landgoed, twaalf planten, 32.41 (opg. K. Eichhorn).
- Daphne mezereum* (Rood peperboompje): Kunderberg, één plant, 62.13 (opg. R.C.M.J. van Moorsel & J.F. Ballintijn).
- Dianthus deltoides* (Steenanjer): bij Zoutelande, in duingebied, 48.21 (opg. R. Bijl).
- Dipsacus pilosus* (Kleine kaardebol): Stevensbeek, Lindelaan, beschaduwde berm, bij oprit akker, 46.53 (opg. A.I. Reijerse) / Venray, Oostrumsche beek, berm talud, tussen weg en moeras, 52.24 (opg. A.I. Reijerse).
- Dryopteris affinis* (Geschubde mannetjesvaren): Weststellingwerf, Wolvega, Lindevallei, greppelwand, één pol op lemig zand, 16.24 (H.J. Jager).
- Echinodorus ranunculoides* (Stijve moerasweegbree): Emster Broek, in door waterschap aangelegde kikkerpoel, 27.44 (opg. L.J. van den Berg) / Matjes (reeds in 1500 afgegraven hoogveengebied), tot op oude veenlaag afgegraven nat perceel, 49.48 (opg. C. van Oers).
- Eleogiton fluitans* (Vlottende bies): Blaageizen, in sloot, 11.41 (opg. J. Koopman).
- Equisetum scirpoides* Michx.: Flevostrand, tussen basalt op krib, 27.37 (L. Versnel). – De eerste verwildering van deze veelvuldig in tuincentra aangeboden moerasplant.
- Erodium malacoides*: Midden-Limburg, Stevensweert, bovenrand Maasoever, aan rand van maïsakker, 60.12 (J.H.J. Klinckenberg). – Vooral vroeger zeer incidenteel optredend als adventieve soort; o.a. bij meelfabriek te Wormerveer, op rangeerterrein Rotterdam, maar ook op klaverveld te Apeldoorn.
- Euphorbia platyphyllos* (Brede wolfsmelk): zuid van Bolnes, 37.48 (M.C. Bergman) / Huissen, Kamervoorst, in greppel naast industrieterrein en in paardenweitje, 40.33 (B.H. te Linde).⁸
- Fagopyrum tataricum* (Franse boekweit): west van Kesseldonk, in akkerrand bij camping, 58.24 (W.J. van der Slikke).
- Filago arvensis* (Akkerviltkruid): Twente, noord van Mander, Cirkels van Jannik, zeer talrijk (C.G. Abbink-Meijerink). – Deze soort was niet eerder in Twente gesignaleerd. Het is ook de enige groeiplaats die ons land nog resteert. Zie ook Nieuwsbrief Floron-FWT 24: 7.
- Filago vulgaris* (Duits viltkruid): Alkmaar, Kooymeerlaan, ruderaal terreintje, 19.33 (J. Akkerman) / Leiden, wijk Bockhorst, tussen straatstenen, 30.37 (M.T. de Graaf) / Prins Clausplein, talud A4, in middenberm autosnelweg, 30.56 (opg. J. van Lingen) / Bennekom, Halderweg, tussen stenen in achtertuin, 39.17 (P.A. Slim) / Bennekomse Bos, langs de Heinrich Witteweg, op schrale, vrij open zan-

- derige berm tussen karrenspoorpad en verhard fietspad, 39.18 (A.Ph. de Vries) / Wageningen, Droevendaalse steeg, bovenrand geherprofileerde sloot, 39.27 (H. Kloen) / Wageningen, hoek Gen. Foulkesweg en complex De Dreijen, in gazon Dreijenlaan, 39.28 (P.A. Slim) / gem. Zelhem, berm langs zandweg met fietspad, 40.18 (L. Kruit) / Sliedrechtse Biesbosch, polder Aert-Eloyenbosch, voormalig akkerland op rivierklei, 44.14 (A. Boesveld).
- Fumaria capreolata* (Rankende duivenkervel): Driebergen-Rijsenburg, Boswijk, in heg op parkeerterrein, 32.52 (R. van der Meijden).
- Gagea villosa* (Akkergeelster): Amerongen, in grasveld rondom kerk (PK), vooral aan de westzijde, 39.15 (opg. A. Broersma).
- Galium parisiense* (Frans walstro): Biddinghuizen, op erf tussen stenen, 27.11 (J. Timmerman). – Deze adventieve soort, herkomst Midden- en Zuid-Europa, komt reeds 10 jaar voor en is mogelijk met ingezaaide Tijn meegekomen.
- Geranium lucidum* (Glanzige ooievaarsbek): Wageningen, verbindingsweg complex De Dreijen, in gesnoeid perk langs de straat, 39.28 (P.A. Slim).
- Geranium purpureum* (Klein robertskruid): Rozenburg, talrijk tussen rails, 37.44 (R. van der Meijden) / industriegebied Moerdijk, tussen industriespoor, 43.38 (A.I. Reijerse).
- Geranium rotundifolium* (Ronde ooievaarsbek): Ooltgensplaat, in tuin, op zand tussen stoeptegels, 43.35 (opg. E. Nieuwdorp) / bij Mill, op betreden open plek langs oud spoor, 46.31 (A.I. Reijerse).
- Geum macrophyllum*: Allardsoog, Volkshogeschool, ca. tien planten op ruderaal plek langs pad in bosrand, 11.28 (H.J. Jager).⁹
- Glaucium flavum* (Gele hoornpapaver): Friesland, Wunseradiel, Surch, tussen basaltblokken aan zeedijk, 10.24 (H.J. Jager).
- Helichrysum arenarium* (Strobloem): Midden-Hellegat, langs oever bij pier, ook *Clinopodium vulgare* en *Origanum vulgare*, 43.36 (H.P. Steenbeek-Duitemeijer).
- Hydrocotyle ranunculoides* (Grote waternavel): Noordwijk, in singel bij de v.d. Bergh-stichting, 30.16 (R. van der Meijden). – Reeds in mei in bloei én in vrucht! Om de verspreiding van deze plant in ons land te volgen, heeft de STOWA een internetsite geopend: <http://www.stowa.nl/waternavel>
- Hypericum hirsutum* (Ruig hertschooi): bij Gassel, De Geest, in smalle bosstrook langs plas, enkele op aangrenzend weiland, ca. 10 groeiplaatsen, 46.21 (opg. A.I. Reijerse).
- Hypochaeris glabra* (Glad biggenkruid): duinen van Voorne, Brielse gatdam, 37.31 (R. van der Meijden).
- Impatiens capensis* (Oranje springzaad): Reeuwijkse Plassen, moerasbos aan de Korssendijk, 38.13 (opg. W. Vuik).
- Inula conyzae* (Donderkruid): Kuinderbos, enkele planten, 16.31 (opg. P. Bremer).
- Kickxia spuria* (Eironde leeuwenbek): Oostburg, Sophiapolder, braakliggende zandige akker, 54.11 (opg. A.J. de Zwart).
- Lathraea squamaria* (Bleke schubwortel): terrein St. Zuidoost-Limburg, tegenover Berghofweide, onder Hazelaar, 62.22 (opg. W. Vrijns). – Een ogenschijnlijk nieuwe vindplaats – die qua habitat veel beter bij het areaal van de soort leek aan te sluiten dan de eerdere vondst bij Ridderkerk¹⁰ – de soort bleek echter

- reeds vele jaren terug aangeplant te zijn. Sindsdien is de groeiplaats steeds in omvang toegenomen.
- Lathyrus hirsutus* (Ruige lathyrus): Oostburg, Tweede Hogendijk, in ruige, door paarden beweide onderberm van binnendijk, 54.11 (opg. A.J. de Zwart).
- Lathyrus nissolia* (Graslathyrus): vijftig planten in wegberm van de Dammenweg, 42.26 (opg. PWG Schouwen-Duiveland).
- Lathyrus tuberosus* (Aardaker): Groningen, op stort van kleiig afval suikerfabriek, 7.43 (opg. J.P. Bulk).
- Legousia speculum-veneris* (Groot spiegelklokje): Renkum, braakliggend terrein, 39.28 (opg. N.A.C. Smits).
- Lepidium heterophyllum* (Rozetkruidkers): langs het spoor tussen Boshoven en Weert, langs ballastbed, 57.37 (opg. F. Lambert).
- Lepidium latifolium* (Peperkers): twee groeiplaatsen in de Wamelsche Waarden: in SBB-graslandreservaat, op voedselrijke, vrij vochtige, kalkrijke zavel tegen afrastering, en in ruig graslandje langs de Waal, 39.44 (opg. W. Vuik).
- Leucoujum aestivum* (Zomerklokje): Makkumer noordwaard, onder Grauwe wilg op kleiig veen, 10.33 (opg. C.E.W. Hooijmeijer).
- Luzula pilosa* (Ruige veldbies): Oostvoorne, Mildenburg, op een duin onder een eik, 37.32 (R. van der Meijden).
- Lycopodium annotinum* (Stekende wolfsklauw): Beuninger Binnenveld, 29.32 (opg. J. Bielen).
- Malva parviflora* (Kleinbloemig kaasjeskruid): Milsbeek, in lelie-bollenveld, 46.23 (A.I. Reijerse).
- Melampyrum arvense* (Wilde weit): Wageningen, Mansholtlaan, oostelijke berm tussen fietspad en weg, onder populieren, 39.17 (P.A. Slim). Zie Foto 5.
- Melica uniflora* (Eenbloemig parelgras): Oostvoorne, terrein ZH-Landschap, omgeving Locomotiefpad en Nachtegalenlaantje, in ondergroei van oud meidoornstruweel, 37.31 (D. van der Laan; J. Pellicaan) / Haarsse, in landgoedbos, 31.37 (opg. J. & J. Wolters). – Op de laatste vindplaats bleek de soort in 1990 aangeplant te zijn.
- Mibora minima* (Dwergras): zuidoostpunt Texel, Joost Dourleinkazerne, in open pioniervegetatie op kalkhoudend duinzand naast parkeerplaats op het kazerne-terrein, twee polletjes, 9.43 (opg. R. Haveman). – In Nederland nog niet eerder op de Waddeneilanden gevonden, bovendien betreft het hier waarschijnlijk de meest noordelijke vindplaats op het Europese continent.¹¹
- Neottia nidus-avis* (Vogelnestje): Vorden, landgoed De Kiefskamp, in populierenbos met vrij open bodem, 33.48 (opg. B.H. te Linde).
- Ophiglossum vulgatum* (Addertong): De Mokkebank, meer dan 500 planten, 15.24 (opg. R. Beringen) / Vroomshoop, op ijsbaan, 28.13 (opg. J. Schreurs) / bij Fort Rhijnauwen, enkele planten, 32.51 (opg. W. Vuik).
- Ornithopus compressus* (Geel vogelpootje): Vlagtwedde, bij Harpelsluis, in schrale berm, 13.42 (opg. B. Oving).
- Orobanche hederæ* (Klimopbremraap): Utrecht-Centrum, meer dan vijftig planten, 31.48 (opg. W. Vuik). – Er bestaat reeds een waarneming van 1993; destijds werd de plek als aangeplant beschouwd.
- Orobanche purpurea* (Blauwe bremraap): Enkhuizen, in schrale, grazige wegberm 20.12 (opg. B. Odé).

- Orobanche rapum-genistae* (Grote bremraap): Bergherbosch, bij Beek, bremstruweel aan bosrand langs akker, 40.47 / bij Gaanderen, op brem op het talud bij een viaduct, 41.21 (opg. H.G. Kreeftenberg). – Op de laatste groeiplaats is de soort al sinds 1990 bekend.
- Orobanche reticulata* (Distelbremraap): Amsterdamse Waterleiding Duinen, in ruig soortenarm duingrasland, naast *Cerastium arvense*, 24.48 (G. Londo). – Zie p. 137 van dit nummer.
- Oxalis dillenii* Jacq.: Oosterhoutse Waarden, in voegen tussen basaltstenen aan het begin van een nagenoeg onbegroeide krib, 39.47 / Ewijkse Plaat, op plek waar recent zand was afgezet, 40.42 (R. Beringen).¹²
- Parietaria officinalis* (Groot glaskruid): Wageningen, bebouwde kom, enkele planten, 39.27 (opg. I. Jansonius).
- Polystichum aculeatum* (Stijve naaldvaren): Voorsterbos, twee planten, 21.12 (opg. P. Bremer) / Oostvoorne, Overbosch, 8 planten in bosgreppelwand, 37.32 (R. van der Meijden).
- Polystichum lonchitis* (Lansvaren): bij Valkenburg, St. Jansbos, enkele planten, 62.22 (opg. J. Groot).
- Polystichum setiferum* (Zachte naaldvaren): Utrecht, Transwijk, Bertha van Suttnerlaan, vochtige, koele, vrij nieuwe straatput, 31.57 / Utrecht, Lage Weide, Kernkade, lichtelijk vervallen straatput uit 1930, 38.37 (opg. W. Vuik).
- Potamogeton acutifolius* (Spits fonteinkruid): Terkaplesterpuollen, in sloot, 11.41 (opg. N. Jeurink).
- Pseudofumaria alba* (Geelwitte helmblom): Haarlem, Laurens Costerstraat, tussen plaveisel, 25.31 / Oegstgeest, Willinklaan, op tuinmuurtje, 30.27 / Leiden, Hekkensteeg, tussen plaveisel, 30.37 / Leiden, Tiboel Siegenbeekstraat, tussen straattegels en op muurtjes, 30.37 (opg. J.M. de Graaf) / Utrecht-Centrum, Waterstraat, in voegen oud gevelmuurtje, zuid-expositie, 31.48 (opg. W. Vuik). Zie Foto 6.
- Rhinanthus alectorolophus* (Harige ratelaar): Erlecom, winterdijk, 40.54 (B Odé).
- Ruppia maritima* (Snavelruppia): Vinkenveense plassen, Noordplas bij zandeiland 8, 31.15 (E. van der Nat).
- Sagina nodosa* (Sierlijke vetmuur): omgeving Delfzijl en Borgsweer, in vier kilometerhokken, op open, vochtige zandgrond, 8.21 (opg. B. Oving). Zie Foto 7.
- Salvia verbenaca* (Kleinbloemige salie): Hoofdplaat, Vossekaai, ruderaal plek aan dijkvoet; in 1997 is grond verzet voor het maken van oeverzwaluwenwand, 48.53 (A.J. de Zwart).¹³
- Scorzonera humilis* (Kleine schorseneer): Woldbergheide, enkele planten, 27.33 (opg. E. de Boer).
- Scrophularia umbrosa* (Gevleugeld helmkruid): Wormdal bij Kerkrade, in oibos, 62.15 (opg. B. Peters & E.J. Weeda).
- Senecio ovatus* (Schaduwkruiskruid): Oosterwijk, Rosepdreef, bij de Blauwe Kei, langs weg, 51.11 (opg. P. & D. de Mey).
- Seriphidium maritimum* (Zeealsem): Kortgene, tussen stenen aan oever Veerse Meer, 50.13 (opg. H. Remijn).
- Setaria faberi* Herrm. (Chinese naalbaar): Beerzerhaar, meer dan 25 zeer hoge planten in akker met lelies (wisselteelt maïs), 22.53 (C.G. Abbink-Meijerink)

Foto 5. *Melampyrum arvense*.
Foto 6. *Pseudofumaria alba*.
Foto 7. *Sagina nodosa*.

5.

6.

7.

- / bij Cuijk, 46.23 / ten noorden van Boxmeer, bij Beugen en Heersheel, 46.43 (A.I. Reijerse). – Deze sterk op *Setaria viridis* gelijkende soort werd aanvankelijk niet herkend, maar bleek na uitvoerig onderzoek in de Leidse collecties ruimschoots – oudste vondst 1925! – aanwezig.¹⁴
- Silaum silaus* (Weidekervel): Wamelsche Uiterwaarden, ruig graslandje vlak langs de Waal, 39.44 (opg. W. Vuik) / Tielse veer, zuidzijde van de Waal in grasland, 39.44 (R. Marquart). – Betreft hier twee groeiplaatsen met verschillende coördinaten, maar wel binnen hetzelfde uurhok.
- Smyrnum olusatrum* (Zwartmoeskervel): Oostvoorne, op kleiige geluidswal, 37.32 (R. van der Meijden).
- Sparganium natans* (Kleinste egelskop): Kienveen, 34.31 (L. Kruit).
- Torilis arvensis* (Akkerdoornzaad): Wahlwiller, overgang van steil stuk kalkgrasland en akkerreservaat, 62.33 (R.C.M.J van Moorsel).
- Torilis nodosa* (Knopig doornzaad): Westelijke Eemshaven, toekomstig industrieterrein, bovenop door schapen begraasde zeedijk, 3.47 (opg. W. Stouthamer) / Houtribdijk, op verschillende plekken op gemaaid dijktalud, 20.44 (opg. B. Odé).
- Tragopogon dubius* (Bleke morgenster): Eindhoven, Hemelrijken, spoorlijn Eindhoven-Best, langs ballastbed, 51.45 (opg. J. Spronk).
- Trifolium micranthum* (Draadklaver): Oostvoorne, bij Brielse Gatdam op grazig parkeerplaatsje, 37.31 (R. van der Meijden).
- Urochloa platyphylla* (Gr.) R.D.Webster: Tilburg, bij Wilhelminakanaal op loswal bij graanoverslag, 50.17 (P. van Ruth). – Deze adventieve grassoort, die reeds enkele malen – o.a. te Goes, Amsterdam, Beverwijk en Amstelveen – in ons land werd aangetroffen, was voordien bekend onder de naam *Brachiaria extensa* Chase. Deze en de hieronder genoemde soort zijn vermoedelijk bestanddeel van vogelzaadmengsels.
- Urochloa panicoides* P.Beauv.: Rotterdam, op laadperron van kruidenbedrijf, 37.37 (R. Andeweg).
- Utricularia australis* (Loos blaasjeskruid): Rhenen, in leemkuil, 39.25 (J. Runhaar)¹⁴ / bij Winterswijk, Woold, in recent gegraven poel in grasland, 41.36 (G. Boedeltje).¹⁴
- Valerianella carinata* (Gegroefde veldsla): Katwijk, Coepelduinen, 30.16 (R. van der Meijden) / Eijsden, vijf planten op spoorwegterrein, 61.48 (opg. A. Wolfs).
- Verbascum pulverulentum* Vill.: Voorne's duin, nabij vliegveld, 37.31 (H. Duistermaat).¹⁵
- Veronica triphyllos* (Handjesereprijs): bij Well in berm van uiterwaard, 52.15 (A.I. Reijerse).
- Vicia lathyroides* (Lathyruswikke): Kaatsheuvel, golfpark Efteling, zeer schraal grasland met o.a. *Cerastium semidecandrum* en *Ornithopus perpusillus*, 44.47 / vliegveld Gilze-Rijen, schraal grasland, 50.15 / Tilburg, Oude Warande, schraal grasland met o.a. *Teesdalia nudicaulis* en *Corynephorus canescens*, 50.17 (P. van Ruth).

Vicia lutea (Gele wikke): bij verkeersplein Laagraven, enkele planten in wegberm, 31.58 (opg. W. Vuik).
Viscum album (Maretak): gem. Haren, De Poll, in populier langs Drentsche Aa, 12.14 (opg. R. Popken).
Vulpia bromoides (Eekhoorngras): bij de Philipsdam, enkele planten, 43.43 (opg. H. Duistermaat).
Vulpia ciliata subsp. *ambigua* (Duinlangbaardgras): Schotsman, 42.53 (R. van der Meijden & H.P. van Heel).

1. R. van der Meijden, 2001. Wachtkamersoorten: uw aanvullingen graag! *Gorteria* 27: 42–44.
2. R. van der Ham, 2001. Exotische verrassingen. Veldbericht nr. 64, KNVV afd. Regio Delft: 15–18.
3. Determinatie bevestigd door Sigurd E. Fröhner (Dresden, Duitsland).
4. R. Andeweg, F. Brekelmans & B. de Knecht, 2001. *Asplenium septentrionale* (L.) Hoffm. (Noordse streepvaren) gevonden in Rotterdam. *Gorteria* 27: 25–28.
5. G.M. Dirkse & S.M.H. Hochstenbach, 2001. *Calepina irregularis* (Asso) Thell. (Kalkkraket) in Nijmegen. *Gorteria* 27: 79–82.
6. C.G. Abbink-Meijerink, J.H.P. Bruinsma & B. Odé, 2001. Recente vondsten van *Callitriche palustris* L. (Klein sterrenkroos) in Nederland. *Gorteria* 27: 12–16
7. L.F.P.M. Reutelingsperger, 2000. *Conyza sumatrensis* (Retz.) E. Walker: het begin van de opmars in Nederland? *Gorteria* 26: 224–226.
8. L.J. van den Berg & B.H. te Linde, 2001. Brede wolfsmelk (*Euphorbia platyphyllos* L.) weer gevonden in het oostelijk riviereengebied. *Gorteria* 27: 1–4.
9. D.T.E. van der Ploeg, 1999. *Geum macrophyllum* Willd. ook in Nederland. *Gorteria* 25: 17–19.
10. J.H. Boom, 1999. Unieke vondst in Ridderkerk: Bleke schubwortel (*Lathraea squamaria* L.) weer terug in Nederland. *Gorteria* 25: 84–85.
11. R. Haveman, 2000. *Mibora minima* (L.) Desv. op Texel. *Gorteria* 26: 35–37.
12. R.C.M.J. van Moorsel, R. Beringen & B. Odé, 2000. Een nieuwe klaverzuring in Nederland: *Oxalis dillenii* Jacq. *Gorteria* 26: 31–35.
13. A.J. de Zwart & E.J. Weeda, 2001. Kleinbloemige salie (*Salvia verbenaca* L.) terug in Nederland. *Gorteria* 27: 82–90.
14. Determinatie bevestigd door Peter Taylor (Billingshurst, Engeland).
15. G.M. Dirkse, A.I. Reijerse & C.G. Abbink-Meijerink, 2001. *Setaria faberi* Herrm. (Chinese naalbaar) in Nederland over het hoofd gezien. *Gorteria* 27: 109–114.
16. R. van der Meijden, 2000. *Verbascum pulverulentum* Vill. op Voorne ingeburgerd. *Gorteria* 26: 246–247.

De foto's bij de Lijst zijn van de eerste auteur.